

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN
SURAT.

Manuscripts Library

S. D. P. B.

Coll. No. 774

Title Grahnamahaprayoga
paddhati

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN, SURAT

Shastri Dinmanishankar Pustak-Bhandara

No. : 774 Subject : Vedic lit.

Title : Griha makhap-rayagapadadhikari

Author : — Scribe : Rāmacandra

Date of the work : — Date of the Ms. : —

Place of the work : — Place of the Ms. : —

Size : 8.1" by 4.6" Extent : 18 foll.

Language : Sanskrit Script : Devanāgarī

Remarks : —

श्रीगणेशायनमः॥ नत्वा विनायकं देवं ॥ शिवं व्यासेश्वरं गुरुं ॥ ग्रहयु
क्तविधेः सम्यक्प्रयोगो रच्यते मया ॥ अथ शांतिरत्नशांतिसारशां
तिमयूखचहल्लघुद्वैतनिर्णयप्रयोगदीपिकाग्रहदीपिकावासि
ष्ठीप्राणनारायणभट्टीयग्रहमुखप्रभृतीन् ग्रंथान् व्याख्यानानि
बंधान्समा लोक्यतेभ्यः सारांशमाह्वयाऽधीते सहस्रस्यैव यवां क
जातीये लीलावत्यादिगणितशास्त्रे संगृह्य दशमुखकोटिहोमा
ख्यग्रहयुक्तस्य संक्षेपेण प्रयोगो रच्यते ॥ त्रिविधो ग्रहयुक्तः ॥ अयु
तलक्षकोटिहोमात्मकश्चेति ॥ तत्र प्रथमो युतहोमः ॥ द्वितीयो ल
क्षहोमः ॥ तृतीयः कोटिहोमः ॥ अयुतलक्षकोटिरितिसमि

६ क्रो- दादिसंख्याव्यतिरेकेण प्रधानयवमिश्रधृता कति काहुतीनां संख्या कर्म
 णो नाम धेयं च ॥ अयुत होमो लक्ष कोटि होमयोः प्रकृतिः ॥ लक्ष कोटि हो
 ल मोतुत द्विकृती ॥ अतो अयुत होम धर्माक्ष कोटि होमयोर्भवति ॥ कोटि होम
 १११॥ श्वतुर्विधः ॥ एक मुखो द्विमुखो दशमुखः शतमुख इति ॥ मुखशब्देन कु
 उनि ॥ एकमुखे एकं कुंडं ॥ द्विमुखे द्वे ॥ दशमुखे दश ॥ शतमुखे शतमि
 ति ॥ चतुर्विधप्रकाराणामेकमुखः प्रकृतिः ॥ अन्ये द्विमुखादयस्तु तद्वि
 कृतयः ॥ अतो अयुत होमीयात्प्रकृतिभूता द्विशेषत एकमुखस्य विहिता
 धर्मा द्विमुखा द्वित्रिविधेषु भवति ॥ कुंडं मंडपस्याप्येवमेव निर्णयोऽनादेशे ॥ १११॥
 आदेशे तु यथादेशं तत्राहो शुभेहानि कुंडं मंडपप्रकारः ॥ स च रामबाज

पेयिकुंडरत्नाकरकुंडसिद्धिकुंडघोतकुंडार्ककुंडकोमुहीकुंडकल्पद्रुमकु
 उकल्पलताकुंडभास्करकुंडार्णवकुंडतत्त्वकुंडशिरोमणिप्रभृति कुंडमंडप
 ग्रंथेभ्यः ॥ उक्तग्रंथेभ्योऽन्येभ्यो निबंधेभ्यश्च संहिग्नस्थानेषूपपत्त्या विरोधान्
 परित्यज्य सारवद्वात्मा तमादाय संक्षेपेण चूर्णिकाभिरुच्यते ॥ अत्र पंचा
 शत्यस्त एव मंडपयोनित्वम्यः ॥ स च ६ स्तोत्रितः कार्यः ॥ मंडपं प्रागुदकच
 तुष्टयस्तेनैव धाविभजेत् ॥ मध्यमवांशकोणेषु चत्वारस्तालदक्षस्तंभाः
 पंचविंशतिहस्तमिति दीर्घाः स्तूलदृशां पंचत्रिंशद्गुलदीर्घेण सूत्रेण वेष्टन
 योग्याः स्तूलाः सचूडाः स्वस्वपंचमार्शेन भूमौ निखेयाः ॥ एवं च मंडपभूमि
 तो विंशतिहस्तोच्चा अवशिष्यते ॥ भूमिभागवशेन वा पंचांशतो न्यूना

६ क्रो. वानिरेखाः॥ एवं च मंडपभूमितो विंशतिहस्तो॥ मंडपपरितो द्वादशता
 लहस्तस्तंभास्तु पंचदशंगुलाधिकपंचदशहस्तमिता एव दीर्घाश्चतुर्विंश
 ॥ २ ॥ त्र्यंगुलदीर्घेण सूत्रेण वेष्टनयोग्याः स्थूलाः॥ एतेषामपि पंचाशतिस्वननं॥
 स चूडाः कार्याः पक्षे षोडशंगुलाधिकशोडशहस्तमितदीर्घाश्चतुर्विंश
 त्र्यंगुलदीर्घेण सूत्रेण वेष्टनयोग्याः स्थूलाः॥ एतेषामपि पंचाशतिस्वननं॥
 एवं च मंडपार्थसमुद्भूतभुमे रथः॥ प्राची साधनस्य भूमितः॥ सार्द्धं
 त्रयोदशहस्तोच्चाः पक्षे अष्टांगुलाधिकचतुर्दशहस्तोच्चा मंडपभूमि
 तः॥ सार्द्धं द्वादशहस्तोच्चाः पक्षे षडंगुलाधिकत्रयोदशहस्तोच्चा अवशि
 ष्यते॥ मध्यानां पंचाशतो न्यूनस्वननं पक्षे तावदेव पंचाशतो न्यूनं वाऽत्रा

क पिनिस्वननं॥ एवं प्राकृतस्तंभानुस्थानेषु निखायमंडपस्य मध्यमं वांशकोष्ठं
 विहायः॥ दक्षिणसु॥ कोष्ठभागेषु पूर्वापरदक्षिणोत्तरसूत्रचतुष्टयदाने
 नम्रतिकोष्ठं नवधा विभज्य मंडपेशोडशस्तंभानि स्वननं च अतिकोष्ठं तत्त
 ल्लोनेषु निखात प्राकृतषोडशस्तंभस्थानाः वशिष्टेषु द्विसप्ततिः॥ ३ ॥ सं
 ख्याकानन्यां शोभनाख्यस्तंभान् निखनेत॥ तेषामित्थं व्यवस्था॥ मंडपस्य पूर्वद
 क्षिणपश्चिमोत्तरदिक्कोष्ठानां बहिः पार्श्ववर्ज्यमपि निर्गतिवाची शविदिक्कोष्ठानां
 बहिः पार्श्वेषु कोणानामुभयतो द्वौ द्वौ विलेखं॥ षोडशशोभनस्तंभास्तालहस्तीयामं
 उपभूमेरुपरि प्राकृतद्वादशस्तंभमितोच्चास्तावत्स्थूलाः स चूडांतत्प्रमाणं भू
 मावुक्तस्थानेषु निरेखाः॥ एवं प्राकृतैः सह मंडपपरितोऽष्टविंशतिस्तंभाः संपं
 नाः॥ एषांतर्गताः परितः सर्वासु दिक्षु परिधिपंक्तिरूपेणाष्टविंशतिशोभनस्तंभा

६-क्रो.

॥५॥

६ मे

शाखयोरंतरालं द्वा रतुल्यं दशहस्तमितमेवान्यथाविरोधापत्तेरिति मंडपः ॥ ३ ॥ अनस्य मंडपः
स्यधिपुल मंडप इत्यभिधानं ॥ विपुल स्तूप इत्युक्तेः ॥ प्रसन्नचेतसारात्तातु देवभद्रीयमंडप इत्यु
भिधानं ॥ प्रतिष्ठापितं ॥ दशकुंडानितु मंडपमध्यमं वांशकोष्ठे दक्षिणात्पभागमध्य एकमुत्तरात्प
भागमध्य एकमिति हे ॥ अष्टसु पूर्वादिदिग्भागेषु मध्ये अंशे ॥ तानि सर्वाणि पंचकराणि षड्कराणि
वाक्षेन फलतश्चतुरस्त्राणि पद्माकराणि वा ॥ सर्वेषां द्वादशंगुलविस्तारादिनिचतुरंगुलाश्रिता एव
तिस्रो मेखलाः ॥ सर्वेषां पश्चिमे खला सेव पंचदशंगुलदीर्घा षडंगुलविस्तारा सप्तगुलविस्तारा वा ॥
गजोष्ठा ॥ कृतिरेवैकैव यो निर्नतु दक्षिण मेखला सु द्वितीया वस्तुतस्त्वित्यादिव्याख्यानात् ॥ कैरो अति
विना पूर्वदिक्कोणतकुंडात् पूर्व दिशं गुलमित मंतरं मुक्ताग्रहादि स्थापनायां क्षेत्रफलतश्चतुरस्त्रा
ष्टाविचत्वारिंशदंगुलायामविस्तारान्चतुरस्त्रा द्विगुलविस्तृतद्वि द्विगुलाश्रितव प्रचययुतावप्रोप
रिषोडशंगुला व्याभूमितो विस्तारात्थो स्थितावेदिः कार्यो ॥ मंडपमिर्नैति भागेषु का वा सुवेदिः ॥ अन्य
समानोक्तेभ्यां कुंड मंडपशस्त्रेभ्यो ज्ञेयमिति कुंड मंडपकरणप्रकारः ॥ मयापि वाराणसी क्षेत्रस्य कात्तमे
रवार्षणस्य मम निवासस्थानाधिपतेरातः श्रीविलिबंधसिंहरामेण यजमानस्य गृहे काश्याः परपारे श्री
मंनगरभूमावत्रया सेश्वरसंनिधौ वर्तमानेषु दशाधिकाष्टदशशते १६१६ वर्षे आचणे सिते पक्षे पंचम्यां
हस्ताके अक्षयं मकरेण सातं हस्तः सितः कुंड मंडपः कारितोऽस्ति ॥ अतः ३३ अर्धमागानि न्यानवम्यागु

॥५॥

रुवासरे पंचमेऽस्ति कोटिहो मारं भो भविता ॥ ॥ अथ होममुद्धर्त विचारः ॥ ॥ शांति सारे काश्यपसंहितायां ॥
नक्षत्रेय ज्ञानानुः स्यात्तदा दक्षत्रिकं त्रिकं ॥ सर्वं शुक्र सारीणां मिंदु भो म बहस्पतेः ॥ राहोः केतोश्च नि
र्दष्ट वरनासो शुभाऽशुभं ॥ दुष्टे न कुर्वन्निवने मिसाहर्नागवाद्यः ॥ इदं वक्रा म्यविषयं ॥ संस्कारे मुर्वि वा
रोऽस्य न कार्यो नाऽपि वेष्टव्यं ॥ निमित्ते निमित्तिके कार्ये ॥ न चाब्दे मुनिमिः सप्त इति तत्रैवोक्तेः ॥ देवा होमे
कृते शांतिर्विष्णुधर्मे नित्यं यथा ॥ क्रूरग्रह नुरवेव संजाते हवने शुभे ॥ शांतिविधायकं दद्याद्वा ह्युत्तमं यकु
दुं विने ॥ आयसी प्रतिमां कुर्यान्ति क्षिपेनामधोमुखी ॥ गोमूत्रमधुगं धातौ रचितं प्रतिमाततः ॥ अथेति
धाय संपूज्य तत्र होमो विधीयत इति ॥ ॥ अन्यदपि वज्रं कैश्चिदुक्तं ॥ ॥ अर्कचंद्रादहमेऽंता चतुर्थे
मंदः शुक्रादहमेऽंता र कश्च ॥ राहोर्धमेऽंता वतः खेटस्तसो होमे नाशः पुत्रदाराधमाना मिति ॥ ॥
अथाग्निवासविचार उक्तः ॥ तिथिगारुडिः सैकावेदः भक्ता वशे षष्ठे ॥ निवासोऽनेव्योऽग्निः ॥ रु
मेऽचित्तप्राणविनाशकः ॥ पाताले हि क्रूरशेषेण धनसंख्यनाशकः ॥ गुणवेदाव ॥ ४ ॥ रो
वेण भूमे विपुलसौख्य दइति शांति सारग्रंथे ॥ ॥ अत्राऽनुक्तानि सौम्य क्रूरग्रहमुखी
नितुग्रंथांतरेऽनुक्तानि यथा ॥ आदित्ये च भवेद्वैको धनना भोति शाक्रे ॥ भोमे माधिभयं ज्ञेयं
बुधे वधन संपदः ॥ सर्वलाभो गुरोः प्रोक्तः ॥ कार्यसिद्धिस्तु भार्गवे ॥ सौरो मृत्युमवा प्रोति राहो
चरिषु जंभयं ॥ केतो वैरभवेदंगमिति हे वंशुभाऽशुभमिति ॥ चिंतामणि दीपाकारेण तु संस्कारे मुवि
ति ॥ चारोऽस्येयं क्यं तु गतिवासविचारस्यापवादत्वेन तत्रैवैव संग्रहीत ॥ युक्तं चैतत् ॥ वक्रिवासविचारस्य स्मृतिपु

६ को.

राक्षोगोदितस्मार्तकर्ममात्रार्थत्वात्। सोम्यक्रूरग्रहमुखानिदुर्ग्रहोमार्थत्वेनतस्मै
मात्रविषयाणिवा॥ तेनयत्रकेवलोग्रहोमोग्रहैः समानतंत्रोवा॥ तत्रैवग्रहमुखविच
रोनाभ्युत्थमात्रेषु॥ ग्रंथकारलिखितस्यैकस्यैवाऽस्य संस्कारेषुविचारोस्येतिवचनस्य
विषयभेदताऽभ्युपगमेहतेग्रहमुखानिवासकोरुभयोरप्यपवादरूपमेतद्वाक्यमि
हं॥ अत्रामिमुक्तानां सर्वप्रदायः शरणं॥ अथप्रयोगः॥॥ आरंभदिनात्पूर्वैकस्मिंश्चि
त्सुदिनेभुंजमंउपकरणमुक्तं॥ अत्रंभदिनात्पूर्वदिने अधिकारसिध्यमेवउक्तं
द्यद्वान्यतमप्रायश्चित्तं हत्वा निशमिष्ये सद्यं जीत॥ आरंभदिने कर्मो गं रमेभ्य
कर्मललातिलामलकादिनाशरीरमुद्धर्त्य गंगकस्नानं॥ केचिच्छाश्रुकर्ममाचरन्ति
गोमयेनोपलिप्ते कर्मभूमौ तंडुलपिष्टादिना स्वास्तिककरणे॥ पत्नीयजमानासनयो
स्तत्रपीठादौ विलारणं॥ स्वस्वास्नेसपत्नीकस्योपवेशनं॥ गंधपुष्पादीनां दक्षिण
तः स्थापनं॥ हस्तप्रक्षालनायं वासतः पात्रस्थापनं॥ शान्तिपाठः॥ मांगल्यकरणं॥
कंठेषुष्पमात्राधारणं॥ आचमनं प्राणायामः॥ उंकारमुच्चार्य सुमुखश्चेत्पादिग
णपतिस्मरणं॥ प्रधानसंकल्पः॥ देशकालादिसंकीर्तनमसमस्तपापक्षयपूर्व
कश्चापरमेश्वरप्रीत्यर्थं दिनामुखकोटिहोमेनाहं यक्ष्ये॥ दशमुखं कोटिहोमं क

॥६॥

द्य

॥६॥

रिष्यइतिवा॥ शतमुखेशतमुखपदस्योद्धेयइतिविशेषः॥ काम्येतुत्रिचिवाक्यो
क्तस्यैकामपदोद्धेयः॥ ततो गानां कर्मणां संकल्पः॥ गणपतिपूजनसंकल्पश्च॥
गणपतिपूजा मातृपूजा वसो कृतिः॥ पुष्पजपाऽभ्युदधिकश्राद्धपुण्याहवाचनानि
कुर्यात्॥ तत आचार्यदीनां वरणं॥ आचार्यवरणमंत्रो॥ आचार्यस्तु यथा स्वर्गेशा कृ
दीनां बहस्पतिः॥ तथा त्वं मम महेश्वर आचार्यो भवस्व प्रेत॥ यथाशास्त्रस्य वागी
शऽआचार्यः सर्वधर्मसु॥ तथा मया त्वं मानाये वितोऽस्मिन् यज्ञकर्मणि॥ पुर
जोत्तरमाचार्यप्रार्थना॥ त्वं नो गतिः पिता माता त्वं गुरुस्त्वंपरायण॥ त्वत्प्रसादे
न विप्रर्षे सर्वमिह स्यान्मम नो गतं॥ आपदि मोक्षाय च मे कुरु यज्ञमनुत्तमं॥ कोटि
होमाख्यमतुलं शांत्यर्थं भार्यकामिकं॥ ब्रह्मवरणं॥ ब्रह्मवरणमंत्रः॥ यथाचतु
र्मुखो ब्रह्मा स्वर्गलोके पिता महः॥ तथा त्वं मम यज्ञेऽस्मिन् ब्रह्मा भवहि ज्योत्तम॥
सदस्यवरणं॥ वरणमंत्रः॥ भगवन्सर्वधर्मसु सर्वधर्मभूतां वर॥ वितते म
म यज्ञेऽस्मिन् सदस्यो भव सुव्रत॥ होमकर्तृणां शतद्वयसंख्याकानां कृत्विजा
वरणं॥ ऋग्वेदादिद्वारपातानामष्टां वरणं॥ एवं जोषकानां च॥ सर्वेषां वरण

६ को.

॥८॥

प्रयोगवरणमंत्राश्च ग्रंथांतरतोहेयाः॥ विस्मारापते रत्र नोच्यंते॥ कर्मणो नि
 विघ्नसमाप्त्यर्थं गणेशमंत्रं जपार्थमेकस्य ब्राह्मणस्याऽवश्यं वरणं॥ स च या
 वत्कर्म समाप्त्युतादियथा संख्यं गणेशमंत्रं जपं कुर्यात्॥ एवं द्वाभिरुपेक्ष्योदि
 होमे विंशत्यधिकशतद्वयमृत्विजो भवेति॥ ततः प्राचायादीनां मंधादिभिर
 र्चनं॥ मधुपर्कः सर्वेषां॥ ब्राह्मणाः संतुष्टास्तारुह्यादिभिरस्य यागस्य निष्प
 त्यैह्यं तैर्वापिणार्थना॥ पूर्णकलशहस्तस्य मयलीकस्य कर्तुः पश्चिमद्वारेण
 मंडपप्रवेशनं॥ मंडपक्षमावृण्विहस्य चार्च्यं कर्तुं वा मंडपपूजां गंगणपति
 क्षम्योः पूजनं॥ यदत्र संस्थिते मितिरादौ घूमं त्रैश्व मंडपांतः सर्वतः श्वेतस
 र्वविकिरणं॥ गायत्र्यादिमंत्रैः पंचगव्यं संस्कृत्य तेन पंचगव्येनापोहिषी
 यामि मंडपांतः सर्वतः कुशैः प्रोक्षणं॥ त्याजिन इत्यस्य त्रितपः॥ वास्तुवेद्यां सं
 कल्पय्य वास्तुपूजा यथोक्ता॥ संकल्पपूर्व यथोक्ता मंडपपूजा॥ बहिर्वर्तिदानां
 तं॥ आचम्य पूर्वद्वारेण प्रवेशः॥ भोगुर्वा द्यो यथाविहितं कर्म कुरु च मितियजमा
 नस्य गुर्वादिभ्यः कर्मकरणेऽनुज्ञादानं॥ अन्यप्रतिकुंडं विंशति होतारः॥ तेषामि

॥८॥

त्यं व्यवस्था॥ शुद्धिः पूर्वा मुरे मेहो मो यजुर्भिश्चोत्तरामुरैः॥ सामभिः पश्चिमेः
 कार्योऽथर्वभिर्दक्षिणा मुरैः॥ इति॥ अतश्चात्र पंचाशत् पंचाशद्विंशत् क्रमवत्
 द्योतयंति॥ १॥ यथा प्रतिकुंडं पंचपंचेति॥ उक्तं तस्मै तु यथा लासं॥ प्रतिकुंडं विंश
 तिमध्य एकैको यजमानो रक्षीयः समर्थः॥ मुर्या चार्च्यं कुरु तं मंडपं त्रैति
 भागं स्वेयं॥ तदप्युत्तरत्र प्रथमं स्वेयं॥ द्वितीयकुंडं पश्चिमभागं स्वेयं॥ तृतीयं वा
 यदिग्गं गच्छं॥ तुरीयं दक्षिणभागं स्वेयं॥ पंचमं मध्यभागे दक्षिणार्द्धभागं स्वेयं॥ षष्ठं
 मध्यभागेऽनुत्तरार्द्धभागं स्वेयं॥ सप्तमं पुनरुत्तरभागं स्वेयं॥ अष्टमं मन्त्रिदिग्भागं स्वेयं॥
 नवमं पूर्वदिग्भागं स्वेयं॥ दशमं मीरादिभागं स्वेयं॥ मुर्या चार्च्यं प्रक्षृतीनां सर्वकुंडां
 तां चार्च्यं तां च स्वेयं स्वेयं शानतः कलशस्थापनं प्रथमादिक्रमेणैव॥ मुर्या चार्च्यं
 यो धारयन् कलशं न स्थापयेत्॥ एवमुत्तरत्राप्यग्निसंस्थापनादिषु प्रागुक्तगपय
 गतिरुपेक्षोऽवश्यं कार्यः॥ अग्निसंस्थापनसंक्रमः सर्वेषां॥ नैर्ऋत्यकुंडे मुर्या चार्च्यं
 कर्तुं मन्त्रिसंस्थापनं॥ नवाऽन्यकुंडेषु प्रणयनपर्याप्तं काष्ठैर्गोशक्तिश्चाग्नेः स
 न्यकसंभक्षणं॥ नैर्ऋत्यकुंडात्त्रैश्वस्य दीर्घद्व्याग्निमादाय नवा चार्च्यं तां च स्वेयं
 देषु यजमानां शारय्योक्तं क्रमेणाग्निप्रणयनं॥ नैर्ऋत्यकुंडस्य दक्षिणतो ब्रह्मण उपे

द. को. वेदान्तानां यजमानस्य च ॥ वेदांसर्वतोऽक्षमंडलरचना तत्तदेव तस्यापनं
 पूजनमिति ॥ वेदांसर्वतोऽक्षपरिवस्त्रास्तरणं ॥ वस्त्रं कुंभमादिरंजितं प्रागुदकं
 द्वयः सूत्रैर्दानेन चतुर्द्विविधं येशानदिग्भागस्येव स्त्रुतुरीयैरोहस्तमिते चतुरस्रे सूत्रा
 धीनवग्रहानवाधिदेवतानवग्रहपि देवताधिनायकादिपंचयेति द्वात्रिंशद्देव
 तानां यथोक्तस्थानेषु स्थापनं यथोक्तं ॥ अत्र विस्तारपत्तेर्नोच्यते ॥ वेदांस्वयं दि
 क्षिं द्वादि दशदिक्पालानामपि स्थापनं यथोक्तं ॥ ईशानदिग्भागस्य वस्त्रतुरी
 यांशसंलग्नं वेद्युत्तरभागे दक्षिणोद्गुप्तं मध्यसूत्रादधोगरुत्मतः आवाहनं ॥
 तत्सावाहनमंत्रः ॥ सामध्वनिशरीरस्यैवाहनं परमेष्ठिनः ॥ विष्णुपापहरो हि
 त्समतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ गरुत्मतमावाहयामी सावाह्य ॥ सुपुणोऽसि गरुत्मा
 निति विवृतिर्दक्षयजुषमंत्रेण ॥ इन्द्रमित्रवरुणमिष्टुः मंत्रेण वा गरुत्मा
 तः स्थापनं ॥ वेदेः पूर्वभागे पूर्वापरमध्यसूत्रस्य दक्षिणतः सूत्रसंलग्नं वाग
 रुत्मतः स्थापनं ॥ तत्रैव गरुत्मतः पश्चिमतो ब्रह्मजुनमिति ब्रह्मणः स्थाप
 नं ॥ पक्षेऽत्र ब्रह्मणः एव स्थापनं ॥ वेदिमध्यद्विष्टुरिति विष्टाः स्थापनं ॥ वे
 दिपश्चिमेऽं वक्रमिति रुद्रस्य ॥ वेदे रुत्तरभागे पक्षे गरुत्स्योत्तरतो यदक्षः

प्रथममिति मंत्रेण स्कंदस्य स्थापनं ॥ स्कंदस्थाने सुगं बोदे वा इति मंत्रेण जमयाऽ
 अत्र वसव इति मंत्रेण वा वसनां स्थापनं ॥ ननु स्कंदस्येति केचित् ॥ वेदे राग्नेय
 कोणे मरुतो यस्येति मरुतां स्थापनम् ॥ वेदे रुत्तरभागे स्कंदस्योत्तरतो यदक्षो
 मेति वायोः स्थापनं ॥ प्रतिष्ठा मंत्रेण सेवेयां प्रतिष्ठा ॥ सर्वेषां स्वस्य मंत्रेण पूजनं
 यथोक्तं ॥ अत्र विस्तारपत्तेर्नोच्यते ॥ पूजा चरं प्रार्थना ॥ आदिस्वायस्योरुद्राम
 रुतो लोकपालास्तथा ॥ ब्रह्मा जनार्दनश्चैव शूलपाणिर्भगोऽशुहा ॥ अत्र संनिहिताः स
 वेष्टि बंधुमखभाणि नः ॥ पूजां गृह्णतु सर्वत्र मया भक्त्या पदादिता ॥ कुर्वंतु व
 शुभं सर्वे यदुक्तं ॥ समाहिताः ॥ इति ॥ वेद्या ईशानतः कलशस्थापनं ॥ तत्र वरुणा
 वाहनपूजनाभि मंत्रेण प्रार्थनानि वेदे रूपरिपुष्यश्च त्रिमाला फलोपयोगिभित्तं पंच
 वर्णं वितानं बध्नीयात् ॥ इदं वितानं ब्रह्मस्य तदेव संसृज्यो दिक्ष्यो नममेकसर्गवा
 क्यं ॥ मंडपवितानं तु मध्ये आभरणकावे प्रागेव बध्नीयात् ॥ ग्रहकलशमात्रं च
 रुद्राध्यायेनाभि मंत्रेण ॥ अत्राऽवसर एवाऽग्निस्थापनं संकल्प्य मेखलादिपूजाऽ
 ग्निस्थापनानीति युक्तं ॥ प्राकरणि कक्रमस्यैव मेव श्रुतत्वात् ॥ अस्मिन् कर्मण्यनेर्घ

६. की.

॥१३०॥

ताचिरितिसंज्ञा ॥ हस्तपान्नसंपूज्यपठध्वमिति तान् ब्रूयात् ॥ यजध्वमिति हो
त्रकान् ॥ उत्तरमेतज्जाप्येन तिस्रध्वमिति जापकान् ॥ तत
स्ते बक्ष्यमाणानि सूक्तानि पठेयुः ॥ सर्वकुंडेषु यजमानशा
खयाकुशकंडिका ॥ चरुश्रपणं नैर्जस्रकुंडे वा ॥ न त्वन्येषु ॥ त
त्रेयुक्तिः ॥ हस्तमितदीर्घमंगुलवित्तेतां पट्टिशान् कृत्वा त्रिकोणे
हमयीं शलाकां कुंडस्योभयपार्श्वगतयोः कुंडकोरुपरि स्त
स्याप्यकुंडपार्श्वशलाकाभिस्त्रिकोणवत् कृत्वा तदुपरि म
न्मयीं मणिषिकां संस्थाप्य भ्रातृस्य दीर्घद्व्यकुंडमध्याः
दग्निमादायाग्निषिकायां निधाय संधुक्ष्य तस्यां चरुं श्रप
येत् ॥ चरुमृदास्याग्निषिकान्तेः स्यस्येने प्रतिप्रक्षेपद्विति चरुश्रपणे युक्तिरवस्था ॥
धृताक्ताः किंचिद्यजमिश्रास्तिलाः प्रथमान्द्रव्यं ॥ आधारहोमात्प्राग्वन्निपूजा ॥ आ
ज्यभागान्तं सर्वकुंडेषु ॥ प्रतिकुंडमाघाराद्याज्यभागानां प्रागोद्यजमानस्य ॥ सम
स्तव्याद्वितिभिः कौटिसंख्याहोमः ॥ प्रतिसहस्रं पूर्णकुटितिः ॥ एवं च कौटिसंख्याभ्योऽ
न्यादशरहस्त्राणि पूर्णकुटितयः संपद्यन्ते ॥ अतः प्रतिकुंडं पूर्णकुटितिभिर्नैव ॥ आदौ य

इ. अ.	इ. अ.	इ. अ.
अथ दक्षिणात्	अ.	अ.
मौ. वा. स. ग.	वि.	य.
वा.	रु.	अ. नि.

॥१३०॥

द्रव्यं?

जमानस्यैवागः ॥ यथा ॥ इदं सनिदाज्यचरुतिलयवाद्युपकृत्य तन्मन्यस्रहोमप
र्वासिद्रव्यमादित्वा यसोमाय नोमाय वधा यवहस्यतये शुक्राय शनैश्चराय राहवे के
तुस्थः इत्यरायो माये स्फंदाय विलवे ब्रह्मण इंद्राय यमाय का। ताय चित्रागुसा वाग्न
येऽइन्द्रः च धिमे विष्णवे इन्द्रायेंद्राण्ये प्रजापतये सर्वेभ्यो ब्रह्मणे विनायकाय दुर्गायै
वायवेऽअकाशायाऽऽग्निभ्यामिंद्रायान्तये यमाय नैर्जस्रये वरुणाय वायवे सोमा
यैशानाय ब्रह्मणेऽनंताय गरुत्मते ब्रह्मणे विष्णवे रुद्राय स्फंदाय मरुहो वायवे
विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्विष्टकृत्वाः प्रजापतयेऽग्नये वैश्वानराय त्वजामि ॥ नममेति वा ॥
ततो होमः ॥ होमार्थं कुंडानां परित उक्तस्थानेषूपवेशनं ॥ प्रतिकुंडं विंशत्यतिजाभु
ख्याचार्यस्य नैर्जस्रकुंड आचार्यसकितानां मल्लिजामुपवेशनं ॥ होमनिमित्तं हिर
चमनं सर्वेषां ॥ तथा ॥ आनो भद्रा इत्यादि पुण्याहं मंत्रजपघोषः ॥ पंचारात्रपंचारा
त्संख्याकैः सर्वेषां रजतादिभिर्मणिभिः कृतानेकैकां मातां यजमानो होमकृत्
भ्यः प्रदद्यात् ॥ ततो दशाचार्याः ॥ पालाशसमिदाज्यधृताक्षयवमिश्रितक
द्रव्यैः प्रतिद्रव्यं अष्टोत्तरशताहुतीर्गणानां त्वेति मंत्रेण विभज्य जुहुयुः ॥ विभा

द. को. गान्धर्वैर्ऋषिभ्यः कृतं पुस्तकं त्रयः ॥ अन्तेषु दश दशोति ॥ यद्वाऽष्टोत्तरशतादुतीनां
 ग. सप्तविंशतिनां संभवाद्गुणितं संख्याद्वयमधिकमादाय प्रातिपदं मेकादशैकाद
 शादुतयो होतव्याः ॥ एवमग्रेष्वष्टोत्तरशतादुति होमेषु चिभागान्द्रव्याः ॥
 ॥११॥ ततो द्वारपालैः सूर्यादीनां सूक्तजपे क्रियमाणे सर्वकुंडेषु दशाचार्यकर्तृ
 को विभज्य ग्रह होमो यथोक्तः ॥ अत्र विस्तरापत्तेर्नोच्यते ॥ सूक्तानि वरु
 षकारावर्णीये दानमयूरये वेदांगराय पञ्चतैश्च होयानि ॥ आतिदेशि
 कानि द्वारजाप्यानि शान्ति सूक्तानि दुनारायणभदीयतडागो
 त्सर्गपञ्चतैश्च होयानि ॥ अत्र विस्तरापत्तेर्नोच्यते ॥ अथाऽत्र
 प्राकरणिकानि सूक्तानि जापकजाप्यानि सूक्तानि ॥ रा ॥११॥
 त्रिस्तुतं चरौ द्रं च पावमानं सुमंगलं ॥ पूर्वतो वक्ष्यः
 शांतिं पठन्नास्तऽउदुः सुखः ॥ रात्री व्यरज्य

दापतीत्यादि ॥ रोद्रनिनाह द्रायन वसरत्यादि ॥ पाचमानं स्वादि श्येयादि ॥ सुमंगलं
 कनिष्ठं अनुपमित्यादि ॥ शांतिः शान्द्राग्नीत्यादि ॥ शाकं सैद्रं सौम्यं च को
 रमाउं शांतिमेव च ॥ पाठयेद्दक्षिणद्वारि यजुर्वेदिनमुत्तमं ॥ शाकं आशुः शि
 शान्द्रत्यादि ॥ इदं वो विष्पत स्पर्शित्यनुवाको वा ॥ रोद्रं माह द्रायति उरधन्व
 न इति पदं च ॥ सौम्यं सोमो धेनुमिति पदं च ॥ को रमाउं यद्देवा देवदेवनमित्याद्य
 नुवाकचतुष्टयं ॥ शांतिं च पाचमित्यादि रध्याय ॥ सौपर्णमध्वै राजमाग्न्यं
 रुद्रसहिता ॥ ज्येष्ठसामनथा शांतिं छंदोगः पश्चिमे जपेत् ॥ सौपर्णं उद्देहं मि
 थुतामयमित्यादीनि त्रीणि सामानि ॥ वैराजपिनासोममदनुत्वेत्यादि ॥ आग्ने
 यं कस्तुर्जामीत्यादि ॥ रुद्रसहिता ॥ आचो राजानमित्यादि ॥ ज्येष्ठसामसंधानि
 दिवइत्यादि ॥ शांतिं शान्तिकाध्याय अवोध्यग्निरित्यादि ॥ शांतिस्तुक्तं च सौरं
 च तथा शाकुनिकं शुभं ॥ पौष्टिकं तु महा राज उत्तरेणाप्यध्वैवरा ॥ शांतिस्तुक्तं
 शान्द्राग्नीत्यादि ॥ सौरं उदुत्यं जानपेदसमित्युपचक्रं ॥ शाकुनकं उदुत्यं
 तोनना योरित्यादि पदं च ॥ शुभं सत्यं नोतमिता भूमि रित्यादि शचं ॥ पौष्टिकं ओ

द-को.

॥१२॥

दुबरेणननिनाइत्यादिचतुर्दशक्रव ॥ एतानिस्तुक्तानिहारपाल आपकाश्च प्रतिदिन होमारे
भमभति यावद् होम समाप्ति पुनः पुनराहत्याऽवश्यं पठेत् ॥ होम समाप्तो वेद पारीय
णं कुर्वन् वा ॥ अत्रमधुसर्पिर्दध्यक्त समिधा मष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिवेतिहा
वेवपक्षौ अतोअहसमिधामष्टोत्तरशतसंख्याग्राह्या ॥ अधिदेवतादीनां दि
व्या लातां नाप्रत्येकं समिधामष्टाविंशति संख्या ग्राह्या ॥ अत्रमुखाचार्यकुंडे
हृत्वा अन्येषु देहे इति ॥ अहसमिधामष्टाविंशतिपक्षे ये व ॥ यद्वा प्राग्वतिसू
क्तिसभाहुनयः सर्वकुंडेषु ॥ अस्मिन्पक्षे अधिदेवतादीनामुप्रातिकुंडमेकैकासमिदा
हुतिः ॥ गरुत्मन्त्रस्यविष्णुरहस्कंदमरुद्रायुनामत्येकमष्टोत्तरशतं पञ्चाशसमिदो म
सर्वकुंडेषु प्रावत् ॥ पक्षेष्टाविंशतिर्गो ॥ एतेषां होममन्त्राः ॥ स्थापनाकाः सर्वत्रयेयाः
॥ ततो मुख्याचार्यकुंडे एव स्तूयादिवायुपर्यन्ताभ्युक्तेन पंचाशज्यः प्रत्येकमेकैका
चर्वाहुतिर्जुहुयात् ॥ सोमः २ राजानमवसेममन्वारभामहे ॥ आदित्यान्विष्णु
पसूयत्रेत्याणंच हस्यति ॥ एषा हत्यरुमदीयमभ्युदिनीयशाखापरिपाठनेन मन्त्रे
ण यथाप्रकृतिधर्मेण च रात्रिष्टुक् होमलादानीमव कार्याः ॥ मध्यदिनीशाखाया
सर्वशाखा साधारण्यात् ॥ उक्तं च ॥ अहयज्ञमभिधायुवसिरेन ॥ मध्यदिनीसु

॥१२॥

शाखा सासर्वधारणा हि सेति ॥ सर्वे वाजसनेयनरगिस्त्वन्तराज्य ॥ भट्टैः स्मृतितोदृष्ट
स्य प्रतीकमात्रस्य लिखितत्वात् स्मृतेश्च सर्वशाखा साधारण्याच्च ॥ ततो यासाधारणी
सैव अहणेयुक्तानां हि कस्याश्चित् शाखा यां तत्र धर्मे विधौ चरु शेषविष्ट रुद्रागोमो
मे राजानमिति मंत्र उक्तोस्ति ॥ नापि तास्य अहम रवस्य सूल शक्येषु विहितोस्ति ॥ न च
मात्स्यक शक्यानां आख्या कारणेन हीनोस्ति ॥ येन ख शाखा सधीतमंत्रपाठस्या
त् ॥ मात्स्यानुसारिप्रयोगमहासु चरु शेषविष्ट रुद्रागोमो राजानमिति प्रती
कमात्रेण मंत्रविनया ॥ गमुक्तवतस्तस्मूलतएव जानेति ॥ अस्याक्रचोपश्च देवा
देवता ॥ सोमं त्वत्तापस अया वैश्वदेव्य निरुक्ता नुद्विगितिकाज्याय नियत
वाचिकमसूत्रोक्तः ॥ यदुक्तिचिद्बहुदेवतंतद्वैश्वदेवानां रुद्रागोमो यज्यत इति यास्यो
क्तेश्च ॥ ताश्च विष्ट रुद्रागोमो नापि नापि विष्ट रुद्रागोमो भवन्ति ॥ अग्निस्त्रि
ष्ट रुद्रागोमो ॥ ततश्च विष्ट रुद्रागोमो देवैर्वा विष्ट रुद्रागोमो इत्येव त्यागो युक्तस्तथो वाक् ॥
एतावद् होममाचार्य एव कुर्युः ॥ ततो नैर्ऋत्य कुंडे मुख्याचार्यवज्जं सर्वेषु कुंडेषु
उपविष्टानां मध्ये दशदशक्र त्विजसूयादिवायुपर्यन्ताभ्यः प्रतिदेवतं यजमानोप
कल्पितं हृत्वा यवमिभ्रितिलद्रव्येणैकैका माहुतिं जुहुयुः ॥ ततो जापकैः सूक्त

२. को. जपे क्रियमाणे प्रधान भूतः कोटि संख्यः संपूर्ण कृति को होमः ॥ स चैव ॥
 ॐ कारस्य ब्रह्मा ऋषिः ॥ परमात्मा देवता ॥ देवी गायत्री छंदः ॥ भूर्भुवः
 स्वरिति महा व्याहृती नां जमदग्नि भरद्वाज भृगव ऋषयः ॥ प्रजापति देवता ॥
 १२९२ ॥ देवी गायत्री देवुल्लिख्य देवी बह्व्यंशं संसि ॥ मूर्त्ति निमित्त भूरुद्राज ऋषिः ॥
 (अग्नि देवता ॥ त्रिष्टुप् छंदः ॥ होमे विनियोगः ॥ इति छंदर्विदेवत विनियो
 गज्ञान पूर्व प्रति कुंजं विंशत्युत्तितः ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः स्वाहेति प्रणवादि स्वा
 हांताभिः समस्त व्याहृतिभिरेव पंचाशत् पंचाशदाहुती मृगी मुद्रयेव जु
 हुयुः ॥ ततश्चतुर्गृहीता ज्येनस्कृत्तैव प्रतिकुंडं मूर्त्ति नंदको अरति नि
 तिमंज्रेणाऽस्मिन्धारया तिष्ठन्नेव पूर्णाहुतीर्जुहुयुः ॥ पुनः पुनरेव मेव
 सर्वकुंडेषु त्रिजो यावत् कोटि संख्या समाप्ति होमं कुर्युः ॥ मुख्यार्चयेत् ॥ १३३ ॥
 होम कर्माध्यक्षतया तिष्ठेत् ॥ प्रतिदिनं प्रतिदिनं स्थापित देवतानां मांशार्च
 कर्त्तव्यं होमात् प्रागूर्ध्वं च गंधादिभिः पूजनं ॥ प्रत्यहं त्रिजो होमादौ द्विराच

मनं पुण्याह जप घोषश्च नित्यः ॥ गणपति होमस्तु न भवति ॥ होम संख्या
 च यजमान समर्पितमात्मा मणिभिः सम्यक् सावधान मनैः कार्या ॥ प्रह
 रद्वयं यावद् होमं कुर्युः ॥ वास्मिन्कुंडे विंशत्युत्तितं मध्ये यत्स्यैकस्य मूत्रपुरी
 कोत्सर्गार्थं गमनं तस्मिन्कुंडे तदा गमनं यावत्सर्वे वां होम विरामः ॥ स
 हस्राहुति संख्या समाप्ता प्रति कुंडं पूर्णाहुतेर्विधानात् ॥ यावत्कर्त्तव्यं समाप्ति स
 यजमानः ऋषिजो हविष्याशनं हरमिश्रय नादिधर्माः ॥ यावत्कर्त्तव्यं समाप्ति प्र
 त्यहं मांशार्चयेत् शौजनं ॥ दीनां धनुष्योश्च भुक्त्वा न दानं च ॥ ततः
 शुभे किं पूर्वांशे होम संख्या समाप्य नेत्रं से मुख्या चार्चयेत् कुंडं एवाचार्यः
 सर्वतो भ्रमं उल्लेख्य देवतानां प्रत्येकं यवमिश्रितं तद्व्यंशे केका माहुतिं जुहुया
 द् ॥ ततः सर्वकुंडेषु दशाचार्ययवमिश्रितं शेषेण स्थिरहोमं कुर्युः ॥ ततो
 नवाहुति त्रायाश्च होमादि वास्य शारवीयं कर्म्मा ॥ स्थापित देवतानां पु

द. को. नः पूजा यजन मान कर्तृका ॥ ततो ग्रहस्तुतिः ॥ यथा ॥ ॐ नमो रथ आदित्य
 दीप्यमान स्य ते जसा ॥ ॐ नमो रथ आदित्यः सूर्यः प्रीयतां मनः ॥ १ ॥
 ॥ १४ ॥ विजराजो महातुंगस्तावक्षतिरनिर्दिष्टः ॥ मोसिमासिलोयो बद्धिः समो
 मः प्रीयतां मनः ॥ २ ॥ बालः कुमारको यस्माद्वक्त्रवर्णः सुगोपनः ॥ अ
 व्ययः वृद्धिनी पुनः सतो मः प्रीयतां मनः ॥ ३ ॥ सोमपुत्रो बुधः सोमो बु
 धनामा महाग्रहः ॥ आदित्यपथ गोपस्तु सबुधः प्रीयतां मनः ॥ ४ ॥ बृह
 स्पतिर्बृहतेजो बृह ॥ बृहर्बृहस्पतिः ॥ करणां च गुरु र्यस्तु स गुरुः प्रीयतां
 मनः ॥ ५ ॥ ॐ नमो राणां गुरु र्यस्तु ग्राणां परमागतिः ॥ शुक्रवर्णः शुक्र दीप्तिः
 स शुक्रः प्रीयतां मनः ॥ ६ ॥ शनैश्वरः शनैश्चारी गुरु र्यस्तु रवेः पुतः ॥ ७ ॥ ॥ १४ ॥
 स्रवर्णः स्रष्टृदृष्टिः स्रष्टा निः प्रीयतां मनः ॥ ८ ॥ ॐ नमो रः सिंहिका पुत्रो रा
 दुश्चंद्रार्क मदनः ॥ स्यापितश्च निमित्ताथैसिराहुः ॥ आयातकेतुः सगणः केतुः

कपोतवाहनः ॥ सानुचरः सुमेधाश्च स केतुः प्रीयतां मनोति ॥ वरुणः सर्वत्र ॥ अ
 न्यायतमानां समंततः सदीपमाप्रमत्ते ॥ नदिकपाल बलिः ॥ एवं ग्रहपीठं सति
 धौग्रहादीनां बलिः ॥ पञ्चावली पात्रस्तु सदीपक्षेत्रपात्र बलिः ॥ ३ ॥ नमो ॥
 योदुतिमि मं कल्पः ॥ यजमानेन सत्र बंधद्वारा सर्व कुंडगताऽचायणि म
 तारं लेखते सर्व कुंडेषु सर्व स्त्रनारिकेलोदियुता यथोक्तपूजादिति ॥ सर्वैः स्य
 नं सर्व कुंडेषु यथोक्ते नमो ह्यसहोमः ॥ आग्नेयादिसूक्तानां वैश्वानरादिसा
 न्नां च श्रावणं ॥ तानि च ॥ वाजश्र ॥ २५ ॥ सनास्था ॥ १ ॥ विष्णोर्नुकं ॥ ४ ॥ नमो ॥ १५ ॥ आ
 व्याय स्य समे ॥ वैश्वानरसामद्वयं ज्येष्ठसाम च ॥ ततः सर्व कुंडेभ्यः स्क्रवेण वा
 भस्मादाप स हत आमुष करणं ॥ हतस्य होमस्य निवेदनं ॥ यथा ॥ स्क्रविसकु
 शोदकं स्रवा ॥ अस्मि कर्मणि यद्यत्तद्व्यं येन येन मंत्रेण यथैव स्यै देवता यथा
 वती मिवावती मिरादुति निर्मया यथा काम नया हुतं तेन तेन मंत्रेण तस्यैत
 स्यै देवता येन यातया काम नया सा सा देवता प्रीयतामित्युक्ता स्क्रचि स्क्रकु
 शोदकं स्रवो निक्षिपेत् ॥ निष्कामे काम यदा भावः ॥ ततो नवा चार्वाः स्रवकु

हं को.

॥३५॥

सर्व

उत्थोऽग्निमादाय नैर्ऋत्यकुंजगौ प्रक्षिपेयुः॥ ततः सर्वत्र कुंजकुंडिका समा
 स्तिः॥ यजमानाभिषेका धर्मोऽग्निमादाय कुंडस्य वेदान्तस्तुः॥
 दिनात्यस्तिककरणं॥ अस्ति को परिभ्रष्टा स न स्पृष्टः॥ भद्रासने स पत्नी क
 स्य सा पत्यस्य स परिवारस्य यजमानस्योपवेशने॥ पत्नी यामशोभया
 त्॥ ग्रहवास्तुद्वारकुंडकलशैः साचार्यवैस्त्रै एव लिजः कोडशवाति संतः प्रागु
 द्दुर्गुरवा मंगलगीतवाद्यरवे जपमाने श्रद्धासने उपविष्टं स पत्नी कसा
 पत्यस्य परिवारकं यजमानं दूर्वाकुशाभ्युपध्वं वैरभिषिंचेयुः॥ समुद्रज्येष्ठाऽ
 आपोहिष्ठे सादयो वैदिवाः सुरास्ते सादयः पौराणाश्चामिषेकमंत्राः॥ ततः
 सर्वोषधीभिः सर्वगंधैश्च रीरमुह्य सर्वकलशैरेव वाऽथावे सुरवो ह्यो
 दकेन शीतोदकेन वाऽवष्टथ स्नानं कृत्वा शुक्लंबरधरः शुक्लगंधानुलेप
 नः शुक्लसूक्तमात्रा परिहितः प्रसन्नचित्तो यजमानः आचार्यादीन् गंधाऽ
 दिभिः पूजयेत्॥ ततः तैस्त्रिंशदक्षिणादानसंकल्पपूर्वकं॥ दक्षिणास्तु स
 यादिनवे ग्रहप्रालयप्रतिग्रहसहस्रगावः सुवर्णभूषिताः॥ पक्षे तन्मह

॥३५॥

त्यंवा॥ एवं च समुदायेन नवसहस्रं गावो भवन्ति॥ एवमेव पक्षेन च सह
 स्रं सुवर्णाः॥ केचित्सहस्रस्थाने शतं वदन्ति॥ तच्चिंयं॥ अस्माद्युतगुणः प्रो
 क्त इति वाक्यनिरोधात्॥ गोमूत्रं पक्षाग्रं धांतरतो ज्ञेयः॥ सुवर्णं सुदृश
 मासिकं सुवर्णं मुद्रिकायां बोध्यः॥ कर्षं सुवर्णं स्य सुवर्णं स्रुमिषुक्तेः॥
 कर्षश्च दशमासिकः॥ कर्षः स्याद्दशमासिक इत्युक्तेः॥ गवामं गेभूति
 शान्तिश्चुवनानि चतुर्दश॥ यस्मान्नस्माच्छिवं मे स्याद्दिह लोके परत्र वा॥ इति
 गवामं दानमंत्रः॥ हिरण्यगर्भगर्भस्त्रहेमवीरं विभो वसोः॥ अनेन पुण्य
 फलदमतः शान्तिं प्रयच्छ मे॥ इति सुवर्णानां दानमंत्रः॥ धेत्यादि दक्षिणा पक्ष
 स्तु मंत्रांतरतो ज्ञेयः॥ सर्वेषु पक्षेषु शय्याग्रहवर्णानि नैरलानि॥ शुभे शुभेय
 प्यधिकानि त्यादक्षिणाः॥ अशक्तवनित्यावा॥ यस्मादश्वत्थं शयते केशव
 स्यात्तु वस्य च॥ शय्या मनाप्यश्वत्थं दत्ता जन्म निजन्म नि॥ इति शय्या
 दानमंत्रः॥ यथारत्नेषु सर्वेषु सर्वे देवाः प्रतिष्ठिताः॥ तथा शान्तिं प्रयच्छ
 तुरत्नदानेन मे सुरा इति रत्नदानमंत्रः॥ यथाभूमिप्रदानस्य कलौ नाहं

प

व

दु. को.

११६॥

विषोडशी ॥ दानान्यन्यानि मे शांतिर्हमिदानीं दत्तं विहेति स्मिदानीं नमः ॥ राक्षो
 वस्त्रासनहेमकटक इय कर्णांगुलीयपवित्रकंठसूत्रपंचरत्नमोक्तिकीमालागो
 शतौश्वशतसहस्रसुवर्णनांसूजादि सर्वोद्देशेन दानं ॥ राक्षो वैष्णवान्यन्याः
 न्यपि दानानि देयानि ॥ एताश्च दक्षिणा विश्वज्य सर्वर्त्विग्भ्यः समं दानं नान्यथा
 यद्यदि गुणं दद्यात् ॥ पुनराचार्याधिपे तुं ब्रह्मणे कृच्छोऽनङ्गं श्रद्धेयः ॥ सदस्य
 दक्षिणा तु सर्वर्त्विग्देयदक्षिणा तु एकस्य ॥ सदस्याय धनं दद्यात् सर्वर्त्विग्धन
 संमितं ॥ तुष्पंती लृप्तिजस्तेषां मुपयुक्तं पटादिकं ॥ स्वभागाहं सदस्याय स
 वेदयुक्तं कृत्विजः ॥ तत्समं यजमानो वा तस्मै दद्यात् स्वयंतयेति केषां कृत्यसारा
 के ॥ तेन लिङ्गिभिरपि सदस्याय स्वभागेभ्यो ह्यदक्षिणा देया ॥ ग्रामैर्गजैरथैर
 श्वैर्वेनच गृहादिना तुष्पंति तैराचार्यं तोषयेत् ॥ सर्वज्ञस्य कर्मणः सांगता
 सिध्यथ मिति संकल्पः ॥ अत्र वाचा युष करणमाचार्यं कुंडात् ॥ अग्निं प्रद
 क्षिणीं सलध्मात्वा पूजयेत् ॥ गच्छ गच्छ मूरश्चैव स्वस्त्वानं कुं प्रध्वजतः ॥ य
 त्र ब्रह्मादयो देवास्तत्र गच्छ दुताशनेत्यग्निं चिह्नयेत् ॥ स्थापितदेवताना मुत्तर

११६॥

मंडप २

पूजा पूजमान कर्तृका ॥ क्षमापनं साष्टांगनमस्कारश्च ॥ आचार्य कर्तृक पुष्पां
 जलितानां वेद्यां स्थापितदेवतानां चिह्नगोविस्तु देवतानां च ॥ सोपस्करप्रतिमा
 मंडपादिचाचार्याय समर्पयेत् ॥ अयुतब्राह्मणभोजनसंकल्पो यथाशक्ति
 वा ॥ हीनांधक्षपणेभ्योऽनवस्त्रसंकल्पः ॥ भयसी दक्षिणा संकल्पः ॥ यस्य
 स्मृतेति प्रमादात् कुर्वता मिति विष्णुं स्मृत्वा कर्मभरार्पणं कृत्वा विप्रशिषो गृ
 हीत्यामोक्षाहः सुहृदुक्तो भूजीत ॥ ततस्तां वृत्ते ला लवंगादिभद्रायेत्यास्करवा
 सने उपविश्य शंखतर्पणनादेन ब्रह्मघोषरवेण च महोत्सवः कार्य इति संक्षेपः ॥
 अनुक्तं प्रहृतं वरगंतव्यमिति शिवं ॥ विघ्नेशस्य प्रसादेन गोत्रेण गोत्रमेतत् ॥ ब
 लश्रुतं नृजेत देवभद्रेण धीमता ॥ १ ॥ मयैवैष प्रकरेण कोटिहोमो दशाननः ॥
 कारितस्तस्य संपूर्तिर्जाता यथावर्णी दिने ॥ २ ॥ कृतो सोमनसारमसुतेन गोत्रमे
 तत् ॥ श्रीबलिवं च सिंहैर्न काशी रोने वक्ष्यता ॥ ३ ॥ नैवाऽस्मिन्नन्यदेशे वा को
 टिहोमो दशादननः ॥ केनाप्यद्य कृतो यावेदतः का लमिहारि वलं ॥ ४ ॥ यश्चैव
 नः समुत्पन्नः प्रयोगस्यास्य लेखने ॥ आसेश्वरशिवस्तेन प्रीयतां संनिधिस्थि

द. को. तः ॥ ५५ ॥ इति श्रीमन्महायाह्निकनागरजातीयपाठकश्रीरामचंद्रसन्तुगं गाधरपा
ठकवंशसंक्षतपाठकश्रीबलभद्रात्मजदेवभद्रकृतः संक्षिप्तोद्देशमुख्यं कोटिहो शतमुख
॥ १३७ ॥ र्धयोगः समाप्तिमगमत् ॥ १४ ॥ ॥ शौरवेदादिभूमानेशाकेश्रीशाहिवाह
ने ॥ १७ ॥ ॥ पार्थिवेऽद्येतपस्येतुल्यपक्षेऽथासरे ॥ १८ ॥ सिंहराशिगते
जीवेष्ट्यागामेकठोरके ॥ आपादितमिदं सन्मक कोटिहो मस्य पद्धतेः ॥ १९ ॥
पुस्तकं तु दशास्यस्य रामचंद्रेण धीमता ॥ रोजयत्करोणापिश्रीरास्य
परितुष्टये ॥ २० ॥ ॥ इदं पुस्तकं श्रीगौतमीगोदातटे कठोरग्रामे सिंह
गतजीवनिमित्तया नो दे शो ~~न श्रीमद्रौद्रोपना~~ न श्रीमद्रौद्रोपना
मकयजमानराक्षसाभागे ते रोजयत्करोणापिश्रीरास्य रामचंद्रेण ॥ २१ ॥
देशमुख कोटिहो मस्य पद्धतेः श्रीरातुस्य धनं तु भिर्मिलितविदिरयाप
दितमस्ति ॥ २२ ॥ भगवद्विद्विशीरास्य दृष्टि रधोमुखः ॥ कष्टेन लि
खितो ग्रंथो पलेन परिपाठयेत् ॥ २३ ॥ ॥ श्रीरघु ॥ लेखकपाठकयोः शुभं ॥

द. को. विशेषके ॥ त्रिवा सो गे व्योमि रूपे १ विन प्राण विना शकः ॥ पाताल
द्विक २ शेषेण धन संवय नाशकः ॥ गुण ३ वेदा वत्रोषेण भूमौ
॥ १४ ॥ विपुलसो रघुपद इति शांति सारग्रंथे ॥ अत्रानुक्तानि सौम्यक
रगहमुखानि तु ग्रंथांतरे उक्तानि ॥ यथा ॥ आदित्ये च भवेद्यो
को धनं लाभो निराकरे ॥ शौमेयापि क्षयं ह्येवं बुधे च धनं सं
पदः ॥ सर्वलाभो गुरौ प्रोक्तः कार्यसिद्धिस्तु भार्गवे ॥ शौरे च
तुमवा प्रोबुद्धि रा हो चरि पुजं भयं ॥ केतौ चैव भवेद्भग्नमिति ह्ये ॥ १५ ॥
यं शुभाशुभमिति ॥ चिंतामणिटीकाकारेण तु संस्कारेषु विचारोऽस्य
वाक्यं तु यं सविचारस्याऽपवादत्वेन तच्छेषेणैव संगृहीतं ॥
युक्तं चैतत् ॥ वाक्यं सविचारस्य स्मृतिपुराणाऽग

